

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЗЕМЕЛЬНІ СПОРИ
ТА ПОРЯДОК ЇХ РОЗГЛЯДУ”

Харків
2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЗЕМЕЛЬНІ СПОРИ
ТА ПОРЯДОК ЇХ РОЗГЛЯДУ”

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”

для студентів факультету підготовки
професійних суддів

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 5 від 29.01.2012 р.)*

Харків
2013

Програма навчальної дисципліни “Земельні спори та порядок їх розгляду” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8.03040101 “Правознавство”) для студентів факультету підготовки професійних суддів / уклад.: Л. В. Лейба, М. В. Шульга. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 11 с.

У к л а д а ч і: Л. В. Лейба,
М. В. Шульга

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 3 від 14.03.2013 р.)*

1. ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни “Земельні спори та порядок їх розгляду” є розвиток та поглиблення спеціальних правових знань щодо особливостей вирішення земельних спорів.

Оволодіння знаннями відбувається у формі лекцій, практичних (семінарських) занять, індивідуальних і групових консультацій, виконання слухачами самостійних завдань. Завершуються заняття складанням заліку.

Сучасний стан законності та земельного правопорядку в Україні, як показує практика, не завжди сприяють реалізації й захисту земельних прав та законних інтересів суб'єктами земельних правовідносин.

Чинне земельне законодавство закріплює судовий та позасудовий порядок вирішення земельних спорів. Нині особливої актуальності набувають питання, пов'язані з судовою практикою вирішення земельних спорів, визначенням їх видів, підсудності та підвідомчості.

Правовий статус землі як об'єкта цивільного обороту також певним чином впливає на специфіку спорів, що виникають із земельних відносин.

У результаті вивчення даної дисципліни слухачі повинні:

поглибити знання щодо практики застосування земельного законодавства; систематизації та класифікації земельних спорів; конституційних гарантій судового захисту земельних та майнових прав суб'єктів господарювання, особливостей вирішення земельних спорів у судах загальної юрисдикції, а також неюрисдикційних формах і способах захисту земельних прав, а також специфіки вирішення окремих категорій спорів, пов'язаних із земельними правовідносинами;

набути навичок при застосуванні отриманих знань у практичній діяльності; аналізі нормативних положень, що діють в окресленій сфері; використанні сучасної наукової та спеціальної літератури, електронних юридичних баз даних, інших інформаційних джерел.

У цілому опанування навчальною дисципліною “Земельні спори та порядок їх розгляду” сприяє глибокому вивченню практики застосування земельного законодавства України та особливостей регулювання земельних правовідносин при вирішенні земельних спорів.

2. З М І С Т

I. Вирішення земельних спорів у системі гарантій реалізації земельних прав

Система юридичних гарантій забезпечення земельних прав. Конституційна гарантія судового захисту земельних прав. Нормативно-правові гарантії прав на землю. Організаційно-правові гарантії земельних прав. Загальні та спеціальні юридичні гарантії земельних прав. Вирішення земельних спорів як гарантія земельних прав. Вирішення земельних спорів як функція державного управління. Проблеми вирішення земельних спорів у світлі сучасної земельної реформи.

II. Земельні спори: поняття, сутність і класифікація

Земельний спір: поняття, причини виникнення, види. Об'єкти земельних спорів. Риси земельних спорів. Класифікація земельних спорів. Власне земельні спори. Особливості майнових земельних спорів. Суб'єкти земельних спорів. Український народ як суб'єкт земельних спорів. Держава як суб'єкт земельних спорів.

III. Форми і способи захисту земельних прав при вирішенні земельних спорів

Способи захисту земельних прав та їх класифікація. Відшкодування збитків власникам земельних ділянок як самостійний спосіб захисту земельних прав. Система органів, які вирішують земельні спори. Характеристика земельних спорів, які вирішуються судами. Юрисдикція адміністративних судів щодо вирішення земельних спорів. Неюрисдикційна форма захисту земельних прав. Компетенція уповноважених органів щодо вирішення земельних спорів. Самозахист як самостійна форма захисту земельних прав.

IV. Процедури вирішення земельних спорів

Особливості правового механізму забезпечення захисту земельних прав. Підстави виникнення та припинення прав на земельну ділянку та їх значення при вирішенні земельних спорів. Рішення суду як підстава виникнення права на земельну ділянку. Особливості спорів, які вирішуються виключно судами. Особливості суб'єктного складу земельних спорів, які вирішуються адміністративними судами. Категорії спорів, які вирішуються судами загальної юрисдикції. Виконання судових рішень щодо вирішення земельних спорів. Порядок вирішення земельних спорів органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади. Права сторін при вирішенні земельних спорів. Обов'язки сторін при вирішенні земельних спорів. Особливості спорів, які вирішуються органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів. Виконання рішень щодо земельних спорів, які вирішуються в позасудовому порядку.

V. Спори, що виникають із земельних відносин. Особливості їх вирішення

Вирішення судами справ за заявами з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян чи юридичних осіб. Особливості вирішення земельних спорів, пов'язаних із укладенням договорів оренди землі. Земельні спори, пов'язані із поновленням договору оренди землі. Специфіка вирішення земельних спорів, пов'язаних із відчуженням земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. Особливості вирішення судами справ за заявами з приводу визнання недійсними державних актів про право власності та право постійного користування земельними ділянками. Вирішення земельних спорів щодо справ за заявами про право громадян на земельну частку (пай). Особливості вирішення судами справ за заявами про визнання недійсною відмови в наданні у постійне користування земельних ділянок юридичним особам. Земельні спори щодо примусового припинення права на земельну ділянку з пе-

редбачених Земельним кодексом України підстав. Особливості вирішення судами справ за заявами про визнання недійсними угод щодо земельних ділянок, укладених із порушенням установленого законом порядку. Особливості вирішення судами справ за заявами про повернення самовільно зайнятої земельної ділянки чи про звільнення земельної ділянки особою, що займає її без належних на те підстав. Специфіка вирішення спорів щодо додержання правил добросусідства.

VI. Майнові спори, пов'язані із земельними відносинами. Особливості їх вирішення

Особливості вирішення земельних спорів, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок. Вирішення земельних спорів, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, заподіяної внаслідок використання земельних ділянок не за цільовим призначенням. Земельні спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди, заподіяної внаслідок зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу. Особливості вирішення земельних спорів, пов'язаних із визначенням та відшкодуванням збитків власникам землі та землекористувачам. Вирішення земельних спорів, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства.

3. СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Мірошниченко А. М. Земельне право України: підруч. / А. М. Мірошниченко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 678 с.

Лейба Л. В. Земельні спори та порядок їх вирішення : моногр. / Л. В. Лейба; за ред. М. В. Шульги. – Х. : Право, 2007. – 160 с.

Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. / В. Д. Сидор. – К.: Юрид. думка, 2011. – 312 с.

Балюк Г. І. Деякі проблеми вирішення судами земельних спорів / Г. І. Балюк // Бюл. М-ва юстиції України, 2008. – № 6 (80). – С. 68-81.

Ільницький О. В. Окремі питання судового розгляду та вирішення земельних спорів за участю суб'єктів владних повноважень / О. В. Ільницький // Вісн. госп. судочинства, 2009. – № 6. – С. 132-140.

Філюк П. Т. Юридичне забезпечення захисту земельних прав громадян: моногр. / П. Т. Філюк. – Х.: Право, 2012. – 192 с.

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. (зі змін. та доповн.) за № 2768-III // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 46.– Ст. 2038.

Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. в редакції від 5.11.2003 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 1211-IV // Там же. – 2003. – № 44. – Ст. 2288

Про захист конституційних прав громадян на землю: Закон України від 20.01.2005 р. за № 2375-IV // Там же. – 2005. – № 4. – Ст. 195.

Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 1378-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 229.

Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 (з наступ. змін. та доповн.) р. за № 899-IV // Там же. – 2003. – № 38. – Ст. 314.

Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7 лип. 2011 р. за № 3613-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 60. – Ст. 2405.

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листоп. 2009 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 1559-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 1. – Ст. 2.

Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06. 2003 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 963-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1432.

Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 962-IV // Там же. – 2003. – № 29. – Ст. 1431.

Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах: Закон України від 17 берез. 2011 р. за № 3159-VI // Там же. – 2011. – № 28. – Ст. 1153.

Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 858-IV // Там же. – 2003. – № 25. – Ст. 1178.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. (з наступ. змін. та доповн.) за № 1952-IV // Там же. – 2004. – № 30. – Ст. 1993.

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 № 7 (зі змін., внесеними згідно з постановою Верховного Суду України № 2 від 19.03.2010) // Вісн. Верхов. Суду України, 2004. – № 6 (46). – С. 27.

Рішення Конституційного Суду України від 01 квіт. 2010 р. № 10-рп/2010 у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції Укра-

їни, пунктів “а”, “б”, “в”, “г” статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 27. – Ст. 1069.

Узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов’язаних із земельними праввідносинами (Вищий господарський суд України) // Вісн. госп. судочинства, 2010. – № 1.

Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищого господарського Суду України від 17.05.2011 р. № 6 (зі змін.) // Там же, 2011. – № 3. – С. 6.

Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова Пленуму Вищого господарського Суду України від 24.10.2011 р. № 10 // Там же, 2011. – № 6. – С. 13.

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЗЕМЕЛЬНІ СПОРИ
ТА ПОРЯДОК ЇХ РОЗГЛЯДУ”

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”

для студентів факультету підготовки
професійних суддів

У к л а д а ч і: ЛЕЙБА Людмила Василівна,
ШУЛЬГА Михайло Васильович

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *В. В. АрнаUTOва*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2013

Підп. до друку 20.03.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,69. Облік.-вид. арк. 0,27. Вид. № 311.
Тираж 50 прим. Зам. № 4608. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.